

עשירות

„האם יש לנו כבר אמנות ישראלית?“ שאלה זו עולה לעתים מזומנות על שולחן הדיונים־הניתוחים בחוגים של אנשי אמנות ותרבות בארץ. ספק אם אפשר כבר להשיב תשובה מוחלטת על השאלה, אך ברור שלא היתה עוד כשנה הזאת שנה שתתן לנו הור־דמנויות כה רבות לבדוק את הבעיה באופן חזותי. בזכות ה„עשור“ התקיימו השנה תערוכות בשטחי הציור, הגראפיקה, הפיסול והקרימיקה; היו גם תערוכות כלליות של אמני הקיבוץ הארצי והקיבוץ המאוחד, התערוכה הכללית של אמני ישראל, והיקים כצעירים, וכן גם עשרות תערוכות־יחיד (בהן תערוכות רטרוספקטיביות של אמנים חשובים דוגמת סטימצקי וגוטמן).

לא מכבר ראינו תערוכה של 9 דורות בציור האמריקאי, תקופה המקיפה כ־200 שנה, והנה מסתבר שרק בשנים האחרונות השתחרר הציור האמריקאי במידה מסוימת מן התלות באסכולות אירופיות (בפרט באסכולת פאריז) והוא מופיע כגורם עצמאי. במידה לא מעטה נובעת עובדה זו מתולדות־תיה של ארץ זו, ממסורתה התרבותית הקצרה־ביחס, מעובדת ריחוקה מאירופה, שהביאה לידי פיגור ופרובינציאליות ביצירות האמנות של אמריקה. כשקמו בארה״ב, אחרי דורות רבים, שני אמנים שזכו להילה כגולאומית — ויסלר וסרגנט — קוננו עליהם האמריקאים ואמרו שבכל מקום בעו־לם הללו מרגישים עצמם כבתוך שלהם חוץ מאשר... בארה״ב. ועל סרגנט אמרו שהוא

„אמריקאי שנולד באיטליה, חונך בצרפת, נראה גרמני, מדבר כאנגלי ומצייר כספרדי“. והנה אצלנו הכל חדש, ההיסטוריה החדשה שלנו צעירה מאוד, וההחנה האמנותית בארץ כמעט אין לו עוד עבר, ואילו ציירנו הם ברובם מיני „סרגנטים“ כאלה שעליהם אפשר להגיד: „הנה ישראלי שנולד ברוסיה, חונך בגרמניה, למד בצרפת ומצייר כ...“, וגומר. עם זאת הרי מובן כי בשלב הנוכחי בהתפתחותה של האמנות בכלל אין עוד מקום בולט כל־כך לאמנות לאומית; יותר ויותר מסתמנים כיוונים, סגנונות ואסכולות המקיפים אמנים בעולם כולו, בלי הבדל מולדת ומוצא.

גם בארצנו מסתמנות מעט־מעט קבוצות החופפות את הזרמים השונים בעולם האמנותי בכללו. יש כיוון ריאליסטי, כושפע מעט מן הסגנון של דרום־אמריקה, שעליו נמנים, למשל, יוחנן סימון, הנוטה לציור אפקטיבי־דקורטיבי, הבנוי על ניגודי צורות וצבעים חזקים, או נפתלי בזם, שהמגמות הסוציאליות בולטות ביצירתו. מסתמנת בציור ראשיתו של כיוון סוריאליסטי, שנצרי גיו הם דן הופנר ותלמידיו כב־אל, בן־שאול, ובמידת־מה — שפריר הצעיר. יש קבוצה של ציירים צעירים שהציגו יצירותיהם השנה וניכרת בהם השפעת ביופה מזה והשפעת יוסל ברגנר שלנו מזה — הלא הם צפריה, קורן, תדמור ואחרים. ישנה קבוצת „אפקים חדשים“, הזרם ה„מודרניסטי“, ששוב אינו אחד והוא כולל גונים שונים של גישה מופשטת. כאן נפגוש בוריציק ו־שטרייכמן הליריים, המשחקים בעיקר בצבע ומחחרים על קונטורים חזקים, ולעומתם וקסלר, ינקו, עוקשי, קסטל וכהנא, בעלי הקומפוזיציות החזקות והמגובשות יותר. בעקבות הראשונים הולכים הצעירים קליר

לוית'חן קישוטית — ובהשראתם של אמ' ניס'אומנים מעולים כחות סמאל, כהוג' ר' אחרים גיכרת בה במיוחד המזיגה של קו מודרני פשטני עם נופך של „מזרח". גם העבר החי של הארץ הזאת, המתגלם לעי' נינו במידה רבה בדמותם של כלי'חרס הנח' שפים בתפירות ארכיאולוגיות, אף הוא ודאי יש לו יד במזיגה זו, שבתנאים הנתונים אולי הקרמיקה יפה לו יותר מכל שטח אחר של האמנות הפלסטית.

תופעה זו של חדירת האמנות — בין זו המוגדרת כ„שימושית" ובין זולתה — לר' שות'היחיד ולרשות'הרבים כאחת מצביעה על תהליך של התבססות חמרית, לפחות על-פני השטח, התבססות המצמיחה, בדרך הטבע, תביעות החורגות מגדר ה„חומר". יש ביקוש ער ליצירותיהם של אמנים, ומט' עמים שונים — אף אולי כתגובה על פרק' זמן ממושך של התנזרות, בין מאונס בין מתוך „הכרה", מהנאות ארציות ואסתטיות כאחת — גוברת והולכת הנטייה לשילוב האמנות בחיי'ומיום. ארדיכלים משתפים פעולה עם אמנים, ויחד הם מכניסים את הפסיפס ואת ציור'הקיר אף לדירה הפרטית. שינוי זה בגישה ובערכים הוא בעל חשי' בדת עצומה לההתפתחות העתידה של האמ'נות בארץ. מאז ומתמיד היה הקשר בין האמנות והחיים למועיל לשני הצדדים. לא מקרה הוא שהאמנות הגיעה לשיאה בתקור' פות של ביקוש רב ושוק טוב ליצירותיה. דמותו של האמן מזה'הרעב הקונה לו בפי' רוטותיו האחרונות בד וצבעים היא תמונה נוגעת ללב ורומנטית מאד, אך אולי יש יותר ברכה באמן פעיל, המעורה במציאות אשר סביבו ומבקש להעשירה, לעלותה, או אף לשנות את ערכיה.

ר. ס.

יניב וכפתורי, שלא מכבר הציגו תערוכות יחיד, ובעקבות האחרונים — מודולביץ', איווט שציפק'תומא, נעמי איינס ואחרים.

מלבד אלה יש, כמובן, גם אמנים רבים שאין לשבצם באסכולות, או כאלה שעדיין הם מגששים ומחפשים את דרכם. ואכן, אולי יותר מכל זהו המציין את הציור הישראלי כיום: החיפוש. האמנים מרגישים שלא די למצוא כיוון או אסכולה ולהיתלות בהם. אורח'החיים בארץ, הנוף והאקלים מבקשים לבוא על ביטויים באמנות הפלסטית כשם שהם חותרים להתבטא בארדיכלות.

יש עוד תופעה חשובה שנסתמנה במיוחד בשנת'העשור אך תחילתה עוד לפני כן: האמנות (ולא השימושית בלבד) חודרת ל'חיי'ומיום. „האמנים עושים כסף", „אילו הייתי אמן הייתי מתעשר" אומרים כיום (מבלי להתכוון דוקה ל„אמן" מסוים כלשהו). ב„אירועים" למיניהם לקחו האמנים חבל פעיל השנה. גזכיר, כדוגמה בלבד, את קישוט העיר תל'אביב בידי וקסלר ובעזרת קבוצה של אמנים צעירים (העבודה כללה, אגב, כמה ציור'יקיר ענקיים, שחבל רק כי ציורו על חומר ארעי ומן'הסתם יאבדו במהרה). חברת „צים" מקשטת את איותיה ביצירותיהם של אמנים ישראלים חשובים, וכבר אמרו על איות אלו שהן בבחינת „בתי'גנות שטים". אין כיום בנייני ציבור, אולמות או בתי'מלון גדולים שלא יקושו ביצירות'אמנות, בין שנקנו ובין שהומוגו במיוחד. אף הפיסול מתחיל לתזור לנוף בצורת אנדרטות בגנים ציבוריים וכיו"ב, ופסלים כדנציגר, קוסו, ציפר וזולתם מתכ'נים רבות לעתיד.

גם מלאכת הקרמיקה המקומית קנתה לה אחיזה איתנה ב„נוף הפנימי" של דירות ובניינים — הן ככלי'שרת יומיומי הן כי